

GENERALNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO VNITŘNÍ POLITIKY
TEMATICKÁ SEKCE B: STRUKTURÁLNÍ POLITIKA A POLITIKA
SOUDRŽNOSTI

KULTURA A VZDĚLÁVÁNÍ

VÝZKUM PRO VÝBOR CULT – MENŠINOVÉ
JAZYKY A VZDĚLÁVÁNÍ:
OSVĚDČENÉ POSTUPY A RIZIKA

SHRNUTÍ

Abstrakt

Tato zpráva překládá hloubkovou srovnávací analýzu třinácti případových studií jazyků, jejímž cílem je získat přehled o situaci v oblasti menšinových jazyků ve vzdělávání v Evropě. Jsou zde popsány příklady osvědčených postupů a zdůrazněny výzvy spojené s menšinovými jazyky ve vzdělávání. Zvláštní pozornost je věnována odbornému vzdělávání a možnostem profesního rozvoje. V neposlední řadě obsahuje tato zpráva doporučení ohledně možné podpory menšinových jazyků ve vzdělávání ze strany EU.

Tento dokument si vyžádal Výbor pro kulturu a vzdělávání Evropského parlamentu.

AUTOŘI

Rixt VAN DONGERA, MA, Evropské výzkumné středisko Mercator
Drs. Cor VAN DER MEER, Evropské výzkumné středisko Mercator
Richt STERK, MA, Evropské výzkumné středisko Mercator

Poděkování

Autoři děkují paní Ramziè Krol-Hageové, MA, panu Jorritu Huizingovi, MA, a paní Marlous Visserové, MA, za jejich pomoc a cenné připomínky poskytnuté během studie. V rámci projektu byly dále vedeny rozhovory s několika odborníky a autoři jim děkují za jejich hodnotné myšlenky a příspěvky.

ADMINISTRÁTOR PŘÍSLUŠNÝ PRO TEMATICKOU SEKCI

Administrátor pro parlamentní výzkum: Michaela FRANKE
Podpora projektu a zveřejnění: Virginija KELMELYTE
Tematická sekce B: Strukturální politika a politika soudržnosti
Evropský parlament
B-1047 Brusel
E-mail: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

JAZYKOVÁ ZNĚNÍ

Originál: EN

O VYDAVATELI

Pokud chcete kontaktovat tematickou sekci nebo si objednat její pravidelný zpravodaj, pište na adresu:

Poldep-cohesion@ep.europa.eu

Rukopis byl dokončen v únoru 2017.

© Evropská unie, 2017.

Tento dokument je k dispozici na internetu na adrese:

<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

DISCLAIMER

Názory vyjádřené v tomto dokumentu jsou názory autora a nemusí nutně představovat oficiální postoj Evropského parlamentu.

Rozmnožování a překlady pro nekomerční účely jsou povoleny, pokud je uveden zdroj a vydavatel je předem upozorněn a obdrží kopii.

SHRNUTÍ

Hlavní zjištění

Na základě přezkumu příslušných právních předpisů, projektů a literatury spolu s hloubkovou srovnávací analýzou třinácti případových studií předkládá tato zpráva nejruznější hlavní zjištění, jež mají zásadní význam pro hlubší pochopení osvědčených postupů a rizik spojených s regionálními a menšinovými jazyky ve vzdělávání. Nejdůležitějšími zjištění jsou tato:

- Neexistuje žádný univerzální osvědčený postup vhodný pro všechny menšiny.
- Jestliže stát uzná některý jazyk jako jazyk úřední nebo jazyk se statutem úředního jazyka, zavazuje se k přijetí konkrétních opatření na ochranu a podporu tohoto jazyka.
- Dohodnutá nezbytná opatření provádí daný národní stát.
- Ve vzdělávání menšin má zásadní význam institucionální podpora a jazykové plánování.
- Obecně známým problémem vzdělávání v menšinovém jazyce, která je třeba řešit, je dostupnost vysoce kvalitních výukových materiálů a učitelů kvalifikovaných pro menšinový jazyk.

Nejrozšířenějším a běžně uznávaným problémem vzdělávání v menšinovém jazyce je dostupnost vysoce kvalitních výukových materiálů a kvalifikovanost učitelů menšinového jazyka. Ačkoli neexistuje žádné univerzální řešení problémů menšin, předkládá tato zpráva řadu obecných doporučení pro další rozvoj a podporu menšinových jazyků.

Je třeba konstatovat, že hlavní odpovědnost za provádění důležitých opatření ke zlepšení kvality vzdělávání v menšinovém jazyce nesou národní státy. Národní stát se může zavázat k další podpoře a rozvoji svých menšinových jazyků tím, že jazyk(y) uzná za jazyk(y) úřední nebo jazyk(y) se statutem úředního jazyka nebo že v souvislosti s daným(i) jazykem/y ratifikuje Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků. Konkrétně institucionální podpora a jazykové plánování jsou klíčovými prvky podpory, kterou může národní stát poskytovat.

Doporučení

Doporučení, jež lze vyvodit ze srovnávací analýzy případových studií (příloha 2), jsou zaměřena na nejruznější otázky. Na základě přezkumu v kapitole 1 této zprávy, jakož i analýzy provedené v kapitole 2, předkládá tato zpráva Evropské unii a jejím členským státům následující doporučení:

- zachovat a podporovat programy zaměřené na výměnu zkušeností a osvědčených postupů týkajících se regionálních a menšinových jazyků v Evropě,
- podporovat celoevropský výzkum modelů vzdělávání, jazykové výuky a přípravy ve vícejazyčném kontextu,
- stimulovat přípravu kvalitního výukového materiálu v menšinových jazycích pro všechny úrovně vzdělávání,
- podporovat stabilní vztahy mezi zeměmi, zejména v příhraničních regionech, v nichž se hovoří oběma jazyky,
- vytvořit mezinárodní systém odměn, jenž motivuje učitele k získání kvalifikace pro výuku ve vícejazyčné třídě,
- zvyšovat povědomí o vícejazyčnosti v celé Evropě,
- motivovat členské státy k ratifikaci legislativního rámce pro řádné uznávání jazyků z právního hlediska,
- provádět jazykové plánování jakožto dlouhodobý klíčový aspekt státní politiky,
- motivovat členské státy k zajištění příležitostí nepřetržitého vzdělávání v menšinových jazycích od předškolní výchovy po terciární vzdělávání.

Podklady těchto návrhů a podrobnější a vysvětlující popis doporučení naleznete v kapitole 3.

Souvislosti

V Evropě je celá řada menšinových jazyků, přičemž každý z nich se musí vyrovnat s odlišnými okolnostmi na úrovni národního státu nebo na úrovni regionální. Pojmy „menšina“ a „menšinový“ jazyk nebyly dosud pevně vymezeny. Pro účely této zprávy jsme použili definici stanovenou v Evropské chartě regionálních či menšinových jazyků a zaměřili jsme se pouze na jazyky tradičně používané na určitém území státu jeho státními příslušníky. Prakticky to znamená, že nebyly zohledněny jazyky, jimiž mluví skupiny osob, které v posledních desetiletích přišly do Evropy nebo se přesouvají v rámci Evropy.

Podle zásady subsidiarity je nezbytné řešit problematiku menšinového jazyka ve vzdělávání na vnitrostátní a někdy i regionální úrovni. Nesmíme však opomíjet také mezinárodní a konkrétně pak evropský vliv na tyto záležitosti. Mnoho zemí evropského kontinentu podepsalo a ratifikovalo Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků a Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin, v důsledku čehož musí tyto země přijmout příslušná opatření na ochranu a k rozvoji svých národnostních menšin a jazyků. Oba dokumenty jsou právně závaznými nástroji Rady Evropy a konkrétně Evropská charta regionálních či menšinových jazyků se velmi specificky zaměřuje na práva, která menšinové jazyky pro sebe mohou podle charty žádat v oblasti vzdělávání. Obzvláště důležitý je pro diskusi o menšinových jazycích ve vzdělávání význam Evropské charty regionálních či menšinových jazyků, Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin a příslušných listin EU, například Listiny základních práv Evropské unie, a důležitá je i podpora, kterou Evropská unie může nabídnout například tím, že zahájí výzkum či projekty motivující ke spolupráci několika oblastí s menšinovými jazyky.

Hlavním cílem tohoto výzkumného projektu je poskytnout jasný přehled o situaci třinácti evropských menšinových jazyků, zejména pokud jde o úlohu, již menšinové jazyky ve vzdělávání hrají. Součástí zprávy je také kapitola věnovaná souvislostem, včetně použité definice menšinového jazyka, charakteristiky příslušných mezinárodních dohod a vývoji na úrovni EU. Je důležité si uvědomit, že rozsáhlý rámec pro ochranu a podporu regionálních jazyků již existuje.

Těchto třináct případů je srovnáváno z hlediska svých „osvědčených postupů“ a „problémů“. Přestože každý region má vlastní specifickou jazykovou situaci, je výměna osvědčených postupů velmi užitečná a z diskuse o problémech lze získat mnoho poznatků. Zohledněna je rovněž i úloha, kterou EU může v tomto ohledu hrát.

Metodika

Metodika použitá pro účely této studie zahrnovala sepsání komplexních případových studií pro všechny zvolené jazyky. Informace byly shromážděny především z řady *Regionální dokumentace* výzkumného střediska Mercator a doplnily je rozhovory s odborníky z různých evropských regionů (příloha 1). Tyto rozhovory dovršily přehled případových studií, které jsou předmětem této zprávy, a na jejich základě byly shromážděny podrobnější informace například o konkrétních jazykových situacích a rozvoji kariéry. Za účelem vytvoření komplexního rámce, v němž by bylo možné tuto zprávu a její výsledky zakotvit, byl proveden rozsáhlý přezkum příslušných právních předpisů, literatury a evropských projektů.